

УДК 72.013

д.арх., професор Шебек Н.М.,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ «ТЕМАТИЧНОГО» АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Розглянуто типові ознаки і критерії досконалості середовищних утворень для людей з розвинутим асоціативним мисленням.

Ключові слова: архітектурне середовище, типологія, суб'єкт середовищної діяльності, критерій досконалості.

Продовжуючи послідовний опис типів архітектурного середовища, виділених з урахуванням соціально-психологічних особливостей взаємопов'язаних з ними учасників середовищної діяльності та їх уявлень про досконалу організацію штучного довкілля [9], докладніше розглянемо визначальні ознаки «тематичних» середовищних утворень. «Тематичне» архітектурне середовище віднесене до групи семантичних типів штучного довкілля разом з «евристичним», «колажним» і «зрозумілим». Загальною ознакою семантичних типів архітектурного середовища є їх спроможність акумулювати знання, втілювати певні ідеї, виражати значимі для суспільства цінності і, як наслідок, служити засобом комунікації між людьми.

«Тематичне» архітектурне середовище – це один з шістнадцяти типів штучного довкілля, яке в найбільшій мірі враховує очікування «фантазерів» і найповніше може бути описаним з позицій його асоціативності. Архітектурне середовище цього типу втілюю домінуючі ідеали суспільства, у доступній для широкого загалу формі розкриває (зображує, ілюструє) певні думки, переконання, уявлення. «Тематичне» архітектурне середовище виражає погляди носіїв певної культури. Таке довкілля фіксує ознаки, що документально засвідчують історію еволюції свідомості людства. Серед ідей, які найчастіше матеріалізують середовищні об'єкти, дослідники називають уявлення про світобудову, про державний устрій, про організацію житла, про людину та результати її діяльності [1, 3, 4, 5].

Концептуальним підґрунтям для виділення цього типу архітектурного середовища стали семіотичні архітектурно-містобудівні теорії [7]. Метафоричні образи у проектній культурі використовуються з метою проявлення «ірраціональної сутності будь-якої істини, що претендує на універсальність» [2, с. 94].

Чільне місце у формуванні «тематичного» архітектурного середовища посідають історичні семантичні властивості, другу позицію займають художні

феноменологічні властивості. До характерних рис такого довілля відноситься розташування в місцях, здатних збуджувати асоціації, а також використання в процесі його проектування прямих, суб'єктивних, символічних і фантастичних аналогій [6] з природними, техногенними, соціальними об'єктами та явищами, усвідомлення яких не залежить від приналежності до певної культури.

Архітектор К. Танге використав метафори «Міські ворота», «Міська стіна» і «Міська сцена» для проектування ключових ділянок міського центра при реконструкції м. Скоп'є, Югославія, 1965-1966 рр. (рис. 1). Архітектурне середовище цвинтаря Сан-Катальдо у м. Модені, Італія, архітекторів А. Россі, Г. Брагієрі, 1971-1976 рр. розкриває ідею зв'язку між життям і смертю (рис. 2). Архітектурне середовище, створене за проектами С. Калатрави, містить біоморфні аналогії (галерея в м. Торонто, Канада, 1987-1992 рр.; міст у м. Меріда та міст у м. Севілья, Іспанія, 1992 р.) (рис. 3). Поетику осягнення законів світового устрою втілює архітектурне середовище Саду космічних припущень, Портрек Хаус біля м. Дамфрис, Шотландія, Великобританія, архітектора Ч. Дженкса, 1989-2007 рр. (рис. 4).

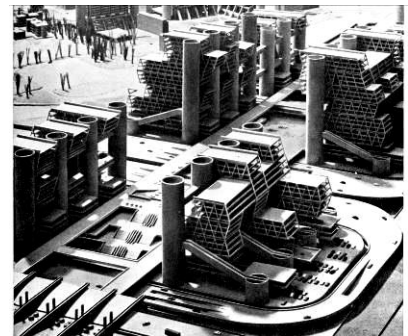


Рис. 1. Метафори «Міські ворота», «Міська стіна», «Міська сцена» в проекті реконструкції м. Скоп'є, Югославія, арх. К. Танге, 1965-1966 рр.

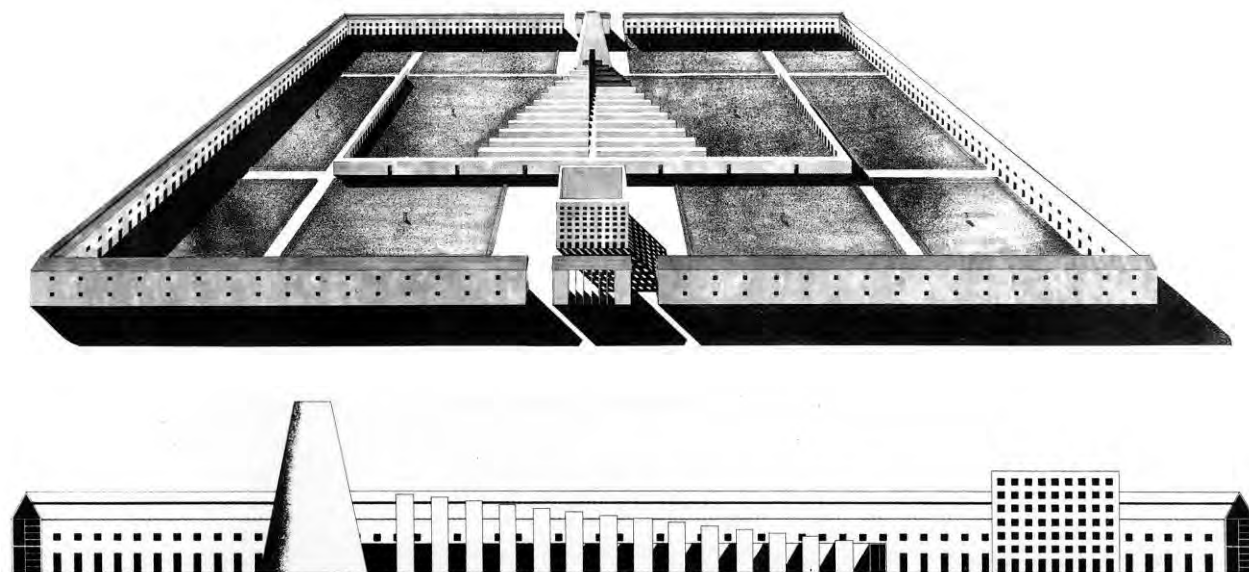


Рис. 2. Метафори «Спільна могила», «Шлях траурної процесії», «Будинок мертвих» в проекті цвинтаря Сан-Катальдо, м. Модена, Італія, арх. А. Россі, Г. Брагієрі, 1971-1976 рр.

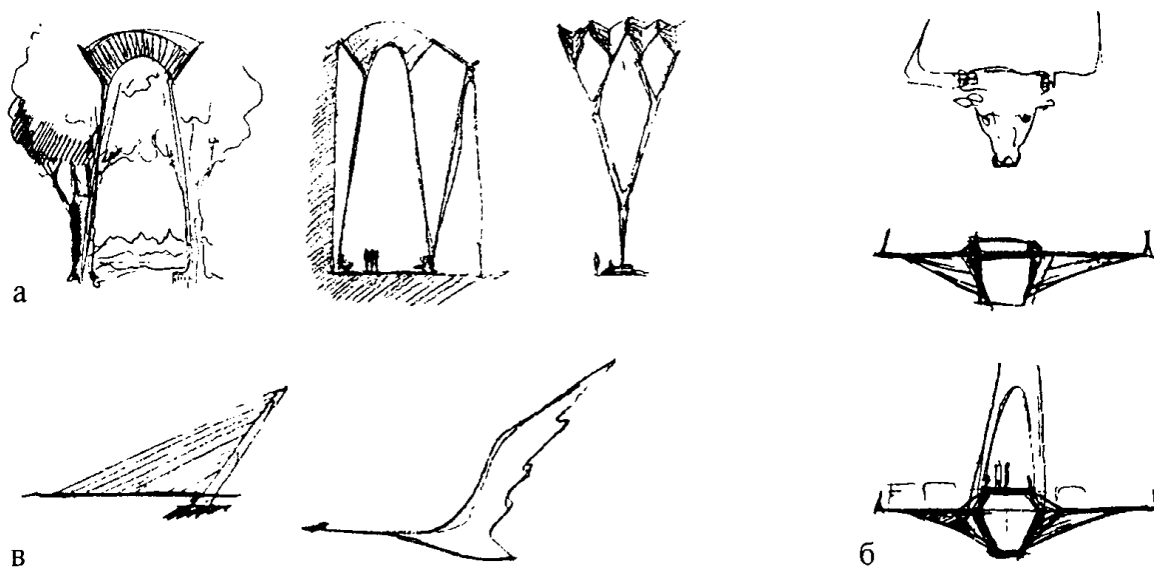


Рис. 3. Біоморфні аналогії в проектах галереї в м. Торонто, Канада, 1987-1992 рр. (а), мосту в м. Меріда (б) та мосту в м. Севілья (в), Іспанія, 1992 р. арх. С. Калатрава

«Тематичне» архітектурне середовище виражає життєві цінності інтуїтивно-етичних інтровертів, які вважають красивим лише те, що народжує емоційно забарвлені асоціації. Вони відкриті для усього нового і наймоднішого, завжди відчують напрям розвитку громадської думки, під впливом якої і формується їх естетичний смак [8]. Споживачі, що надають перевагу такому типу архітектурного середовища, віднесені до категорії «фантазерів». Представники цього типу відчують неперервність процесів, які розгортаються у довікллі, і віддають перевагу незвичним способам його організації. Вони мають

асоціативне мислення, відчують плин часу і намагаються слідувати природним ритмам, цінують вишуканість у побуті і прагнуть до злиття з природою.

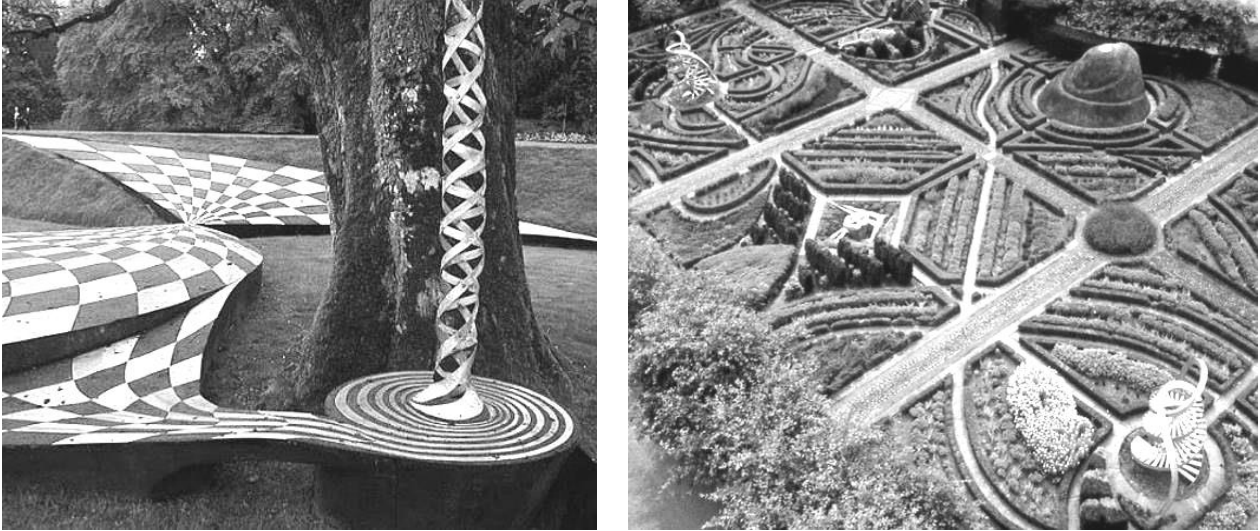


Рис. 4. Сад космічних припущень, Портрек Хаус біля м. Дамфрис, Шотландія, Великобританія, арх. Ч. Дженкс, 1989-2007 рр.

«Фантазери», як і «авангардисти», «традиціоналісти», «інтерпретатори», відносяться до інтуїтивних типів суб'єктів середовищної діяльності. Їх спільними рисами є здатність передбачати майбутнє, відчувати глибинні пласти явищ дійсності, розпізнавати потенційні можливості людей та речовинно-просторових утворень, з якими вони вступають у взаємодію. Інтуїтивні типи мають схильність до теоретичного абстрактного мислення. Їх увага спрямовується на сутність речей та плин часу.

Найбільших успіхів у формуванні «тематичного» архітектурного середовища можуть досягти «містики», здатні передчувати можливі негаразди і завчасно готуватися до протистояння їм. Створюване ними архітектурне середовище, як правило, втілює певний соціокультурний зміст.

Критерієм досконалості «тематичного» архітектурного середовища виступає його асоціативність – здатність штучного доквілля стимулювати встановлення зв'язків між чуттєвими образами від безпосереднього сприйняття реальності і психічними утвореннями (відчуттями, сприйняттями, уявленнями, ідеями і т. п.), віддаленими у просторі і часі. Головним гуманітарним метакритерієм гармонічності «тематичного» архітектурного середовища є еволюційність, а соціальним метакритерієм – естетичність.

Показниками асоціативності архітектурного середовища визнані його аналогічність, уособлення, метафоричність та алегоричність. Аналогічність, тобто схожість певного штучного доквілля з природним оточенням чи іншим

архітектурним середовищем, проявляється через подібність зовнішніх проявів; вражень, що їх переживає людина; значень, що воно виражає; способів функціонування. Уособлення, тобто приписування властивостей і ознак живих створінь неживим предметам, проявляється через уподібнення середовищних об'єктів до рослин, тварин, людей чи міфічних істот. Метафоричність, тобто привнесення в штучне оточення додаткових несподіваних змістів здатних суттєво змінити його значення, проявляється через омонімічність (відмінність значень однакових середовищних об'єктів в залежності від контексту), синонімічність (однаковість значень різних середовищних об'єктів), семантичні зміщення (закріплення за середовищними об'єктами нових значень), полісемію (варіативність тлумачень значень середовищних об'єктів). Алегоричність, тобто умовне зображення абстрактних понять за допомогою конкретних об'єктів, проявляється у зображенні суспільно значимих ідей (пов'язаних з концепціями світобудови, пріоритетними відносинами між людьми, уявленнями про змінюваність світу, баченням ролі і місця людини у ньому) у вигляді зрозумілих представникам певної культури образів (рис. 5).

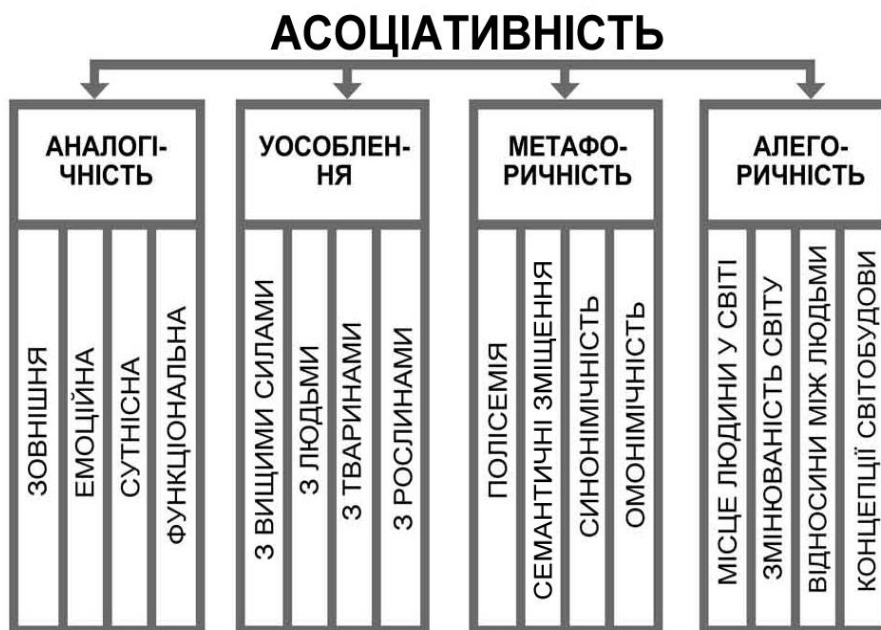


Рис. 5. Показники різноманітності архітектурного середовища

Наприкінці хотілося б висловити сподівання, що чіткі уявлення про типологічні особливості «тематичного» штучного довкілля, характерні риси його споживачів і розробників, а також найбільш важливі для них ознаки міри його досконалості сприятимуть підвищенню ефективності зусиль з формування чи реорганізації цього типу архітектурного середовища. В подальших публікаціях подібним чином планується описати інші типи штучного довкілля.

Література

1. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма / Ч. Дженкс; пер. с англ. А. В. Рябушина, М. В. Уваровой; Под ред. А. В. Рябушина, В. Л. Хайта – М.: Стройиздат, 1985. – 136 с.
2. Добрицына И. А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки / И. А. Добрицына. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – 416 с., 32 л. ил.
3. Иконников А. В. Художественный язык архитектуры / А. В. Иконников. – М.: Искусство, 1985. – 175 с., ил.
4. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / К. Линч; пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с.
5. Методика художественного конструирования. Дизайн-программа / ред. Л. А. Кузьмичев. – М.: ВНИИТЭ, 1987. – 172 с.
6. Основи дизайну архітектурного середовища: Підручник / Тімохін В. О., Шебек Н. М., Малік Т. В. та ін. – К.: КНУБА, 2010. – 400 с.
7. Стародубцева Л. В. Архитектура постмодернизма: История. Теория. Практика: Посіб. Для студентов архит. спец. вищ. навч. закл. / Л. В. Стародубцева. – К.: Спалах, 1998. – 208 с.
8. Стратиевская В. И. Как сделать, чтобы мы не расставались. Руководство по поиску спутника жизни (соционика). – М.: Издательский Дом МСП, 1997. – 496 с.
9. Шебек Н. М. Типологічні особливості «корисного» архітектурного середовища / Н. М. Шебек // Архітектурний вісник КНУБА: Наук.-вироб. збірник / Відпов. ред. Куліков П. М. – К., КНУБА, 2013. – Вип. 1. – С. 176-182.

Аннотация

Рассмотрены типичные признаки и критерии совершенства средовищних образований для людей с развитым ассоциативным мышлением.

Ключевые слова: архитектурная среда, типология, субъект средовой деятельности, критерий совершенства.

Annotation

The typical features and criteria of perfect environmental formations for people with advanced associative thinking have been considered.

Keywords: architectural environment, typology, participant of environmental activity, criterion of perfection.